

ASPECTE DIN LUPTA PENTRU IMPUNEREA LIMBII ROMÂNE ÎN JUSTIȚIE, OGLINDITE ÎN DOCUMENTELE UNUI MAGISTRAT ROMÂN DIN TRANSILVANIA

Liviu Lazăr

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea Imperiul habsburgic era zguduit de puternicile frământări naționale ale popoarelor oprite și de adâncimea luptelor sociale. În tabloul luptei pentru libertate a națiunilor asuprite din imperiu, mișcarea națională a românilor din Transilvania ocupă un loc important, prin varietatea metodelor și mijloacelor de acțiune, prin abnegația și spiritul de sacrificiu al susținătorilor acestei mișcări.

În decursul acestei îndelungate lupte a românilor s-au folosit atât metodele de luptă colectivă, cât și cele individuale, cu un plus, bineînțeles pentru lupta unită a membrilor națiunii împotriva asupririi. Nu este mai puțin adevărat că și lupta individuală și-a avut efectele ei pozitive, mai ales atunci când conjunctura politică nu permitea exteriorizarea sentimentelor națiunii române într-o mișcare de mare amploare. Să adăugăm că prin lupta individuală națiunea era sensibilizată, creându-se astfel sentimentul de solidaritate, atât de necesare marilor lupte cu caracter național.

Din acest punct de vedere socotim utilă prezentarea în materialul de față a eforturilor magistratului George Romanu de a cere autorităților respectarea drepturilor națiunii române din Transilvania.

George Romanu a fost tribun vice-prefect de legiune în Tribunalul Mic în timpul revoluției din Transilvania din 1848 – 1849.

Înfrângerea revoluției afectează moralul tânărului patriot român, iar după sosirea sa acasă constată distrugerea manuscriselor sale juridice și filosofice făcute în timpul studiilor la Cluj și Sibiu.

Fiu al protopopului Iov Romanu din Bârghiș, educat în spiritul luptei pentru libertate națională, George Romanu continuă activitatea sa pusă în slujba idealului național.

Reluându-și activitatea în magistratură, este declarat prin concurs, secretar în Landstagul din Sibiu, apoi adjunct la Tribunalul din Alba – Iulia iar în cele din urmă avansat prin examen la Orăștie.

În 1861 spre a preîntâmpina teroarea exercitată în congregațiile din județele Târnava și Alba de Jos, prezidate de prefecții Laday și Haller, candidează și el în ambele locuri în postul de vice-prefect. La intrarea în funcție i se cere să depună jurământul de credință în limba maghiară, dar el refuză invocând prevederile patentei imperiale din 20 octombrie 1860.

Pentru a-și cere drepturile George Romanu adresează un memoriu cancelariei regale a Transilvaniei în care critică abuzurile comise de Laday

împotriva populației românești. El propune pentru înlăturarea abuzurilor ca „la congregațiunea marcală, conchemările să se facă pe baza dreptății și legalității”.¹ Aceasta, continuă magistratul român „ar contribui la realizarea bunei înțelegeri și la delăturarea calamităților din comitatul Alba de Jos”².

Fiind jurist și cunoscând valoarea unui decret imperial, George Romanu cere principelui respectarea dreptului de a opta pentru depunerea jurământului în limba maternă. Natura profesiei sale îi impune în primul rând sublinierea argumentelor juridice în susținerea revendicărilor cu caracter național formulate în primul memoriu adresat, din Orăștie, la 30 octombrie 1861.

Cu alte prilejuri însă, George Romanu, face apel și la argumentele istorice, demonstrând o profundă cunoaștere a istoriei poporului român. Astfel el răspunde provocărilor presei maghiare apărute în „Korunk” nr. 103 din 1861. Articolul de răspuns a fost intitulat „Lupul își schimbă părul da năravul ba” și a fost publicat în „Gazeta Transilvaniei”.

Apelând la argumentele de ordin istoric, George Romanu arăta că: „ungurii, cei dintâi cari cu Domnul lor Tuhutum au tăbărit în Ardeal și cari după mărturisirea lor însuși erau de vița hunilor (istoricul Iordanes), parte prin năvălirea cea fără de veste și pe furiș, parte prin înșelăciuni și viclenii au prins rădăcini în Ardeal”³.

Continuând, autorul articolului arăta că „în decursul anilor sclaviei au cercat românii mai de multe ori, parte prin arme, parte prin petițiuni a scutura jugul cel mai greu decât crucea”⁴. revenind la perioada zilelor în care trăia George Romanu arăta că: „de 1.5 ani încoace ne tot promit și ne asigurază cu gura că vom fi și să fim frați la toate, dar astăzi tot așa sunt așezați la cârmă prin noua reorganizațiune a țării⁵. În acest context, concluziona amarnic magistratul român „asigurarea pentru drepturile noastre naționale nu e decât o himeră și o satiră”⁶.

În 1862 este numit consilier la Curtea de Apel din Tg. Mureș, dar refuză din nou depunerea jurământului în limba maghiară, adresând o cerere de a jura în limba maternă.

Documentul prin care este respinsă cererea lui George Romanu a fost trimis la 13 iulie 1862 și semnat de Emerik Szentgyörgyi – protonotar provincial și de Carol Apor președintele Curții de Apel din Târgu Mureș, superiorul în funcția lui George Romanu. Referitor la Carol Apor să facem mențiunea că acesta i-a fost adversar lui George Romanu în luptele din 1849 și a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a distruge cariera magistratului român.

Primind răspunsul de refuz a cererii de a jura în limba maternă, George Romanu face recurs la împărat, după ce făcuse apel la principe. În memoriul către tabla regală, invocând argumente de ordin juridic el arată: „îmi iau

1. O. Cosma, Principiul naționalităților (Documentele originale ale unui magistrat român), Hațeg, 1933 p. 28.

2. Ibidem, p. 29.

3. Ibidem, p. 30.

4. Ibidem, p. 31.

5. Ibidem.

6. Ibidem.

libertatea cu toată cuviința a observa că afacerile în depunerea jurământului din oficiu se țin de înțelesul paragrafului 33 al Decretului imperial din 3 mai 1853⁷. După invocarea tuturor argumentelor juridice, magistratul român arăta în concluzie: „să nu mi se pună piedică dorinței nu numai echitabile ci și drepte de a jura în limba română”⁸.

Față de justetea dreptului cerut de magistratul român, autoritățile maghiare adoptă tactica intimidării în scopul reducerii la tăcere a luptătorului român pentru drepturi naționale.

Astfel George Romanu primește o anonimă cu ștampila poștei din Târgu Mureș, datată pe 2 septembrie 1862, expediată însă din Pesta cu sigiliul sec al curții imperiale în care este somat să renunțe la revendicările sale cu caracter național. Anonimul, care însă nu a uitat să menționeze faptul că e conte, proferează amenințări la adresa luptătorului pentru drepturile românilor. El arată că „tocmai atunci când Măria Sa împăratul și înaltul guvernământ vrea să aducă toate în ordine și echilibru, tu te obrăznicești a veni cu asemenea prostii și „par force” a pretinde să ți se ia jurământul în limba valahă, tu Canalie ai înebunit sau ai chef la așa ceva”⁹.

Scopul amenințării o dezvăluie clar în finalul scrisorii când anonimul spune că: „dacă tu te-ai ferit a jura în ungurește, atunci jură în nemțește și latinește, însă valahește de data asta nu îți va fi primit.”¹⁰ Cu toate amenințările și provocările autorităților George Romanu depune jurământul în limba română, așa cum se menționează într-un document din 16 aprilie 1866, adresat înaltului prezidiu al Curții regale. În acest document, militantul român arăta că „președintele Baronul Apor mă persecută din 1862 cu ocazia depunerii jurământului în limba mea maternă”¹¹.

Datorită popularității și simpatiei de care se bucură în rândul populației românești, în 1863 este ales deputat de Mocii, fapt ce atrage și mai mult ura autorităților. La aceasta se adaugă faptul că era prezent și la întrunirile Dietei din Cluj, în calitate de regalist. Pentru a scăpa de un element incomod autoritățile hotărâsc pensionarea se la numai 42 de ani fixându-i-se o pensie de 600 florini.

Față de asemenea măsură abuzivă patriotul român reacționează adresând un memoriu „Înaltului prezidiu al Curții regale” datat 16 aprilie 1866. În document el arăta că: „am dovezi că din 1865 toate cauzele care mi s-au dat spre rezolvare le-am rezolvat fără întârziere, așa că nu am rămas nicicând cu mult înainte de finea anului 1865, cu toate că am lipsit 6 săptămâni fiind regalist la Dieta din Cluj, am fost la curent cu lucrările”¹².

Din lectura documentului se observă clar că nu motivele profesionale au fost determinante în pensionarea forțată a magistratului român, ci lupta sa îndârjită pentru drepturile naționale ale românilor. –

7. Ibidem, p. 36

8. Ibidem, p. 38.

9. Ibidem, p. 42.

10. Ibidem.

11. Ibidem, p. 42.

12. Ibidem.

Tot în acest document George Romanu demască politica de maghiarizare practică de autorități. El arată că: „reștanțele de la această Curte provin din faptul că președintele, Baronul Apor pretinde că toate cauzele și procesele redactate în limba română să fie traduse în limba maghiară, pierzându-se cu aceasta 2 zile pe săptămână și câte o oră în fiecare zi, numai și numai din cauza politicii D-sale de maghiarizare”¹³.

De asemenea pentru a nu exista nici un dubiu asupra cauzelor pensionării sale, militantul român arată în memoriu: „observ că abia sunt în vârstă de 42 de ani și pe lângă acestea mă bucur de o sănătate completă, ceea ce peste tot este cunoscut”¹⁴.

Bineînțeles că memoriul său nu este luat în considerare mai ales că în urma instaurării dualismului asuprirea națională asupra românilor din Transilvania se intensifică.

Beneficiind de caracterul reacționar și naționalist șovin al regimului dualist instaurat, președintele Curții de Apel din Târgu Mureș, Carol Apor îi trimite o notă lui George Romanu, datată 5 decembrie 1867, în care îi anunță demiterea din funcție și somarea să predea toate actele și documentele avute în posesie.

La 14 iulie 1872, la vârsta de 48 de ani se „stinge din viață subit și suspect un neînfricoșat luptător român și un apărător al principiului naționalității”¹⁵, cum îl caracteriza avocatul Octavian Cosma, cel care a intrat în posesia documentelor și care le-a publicat în 1933¹⁶. Alte date privind dispariția neașteptată a lui George Romanu nu deținem, dar menționarea morții lui ca subită și suspectă ne oferă unele indicii privind și alte practici ale autorităților austro – ungare față de luptătorii pentru dreptate națională. Istoria poporului român oferă multe asemenea exemple de sacrificiu pe altarul luptei naționale. Important este faptul că aceste jertfe n-au fost zadarnice, ele găsindu-și împlinirea în triumful principiului naționalităților și realizarea statului național unitar, în 1918.

13. Ibidem, p.43.

14. Ibidem.

15. Ibidem.

16. Ibidem, p. 20.

LISTA DOCUMENTELOR CONSILIERULUI DE CURTE DE APEL GEORGE ROMANU, AȘA CUM AU FOST PUBLICATE ÎN 1933 DE AVOCATUL OCTAVIAN COSMA

1. Cuvântul de bunăvenire a Junimei Române către prea sfinția sa Episcopul Andrei Șaguna – 1850 – (tipărit cu litere chirilice).
2. Memoriu. Către Cancelaria regală transilvanică – Orăștie
3. „Lupul își schimbă părul de năravul ba” – articol din Gazeta Transilvaniei, 3/15 iulie 1861.
4. Răspunsul lui Emeric Szentgyörgyi protonotar provincial și al lui Carol Apor, președinte de Curte de Apel – 13 iulie 1862.
5. Memoriu către Tabla Regală – 21 august 1862.
6. Copia scrisorilor lui Moldovan către magistratul Orbonașiu – Viena, 17 octombrie 1862.
7. Epistola a II-a lui Moldovan către Orbonașiu.
8. Scrisoarea anonimă care-l amenință pe George Romanu – Pesta, 2 octombrie 1862.
9. Cererea de refuz a pensionării trimisă de George Romanu superiorilor săi – Târgu Mureș, 16 aprilie 1866.
10. Actul oficial de demitere și somare să predea toate actele și documentele avute în posesie – Târgu Mureș, 5 decembrie 1867.

**LES ASPECTS DE LA LUTTE POUR IMPOSER LA LANGUE ROUMAINE
DANS LA JUSTICE, ENVISAGÉS DANS LES DOCUMENTS
D'UN MAGISTRAT ROUMAIN DE TRANSYLVANIE**

Résumé

L'article présente des aspects de l'activité du juriste George Romanu, un tribun de légion dans le Tribunalul Mic. Il a été nommé dans les hautes fonction juridiques, et il a essayé, prêter serment à son entrée dans la fonction, dans la langue roumaine, mais sans résultats. A cause de son attitude intransigeants et fait passer à la retraite à l'âge de 42 ans et puis à l'âge de 48 ans il est mort "subitement et suspect".